

Vom Wesen der Wahrheit ist die Rede. Die Frage nach dem Wesen der Wahrheit kümmert sich nicht darum, ob die Wahrheit jeweils eine Wahrheit der praktischen Lebenserfahrung oder einer wirtschaftlichen Berechnung, je die Wahrheit einer technischen Überlegung oder der politischen Klugheit, im besonderen eine Wahrheit der wissenschaftlichen Forschung oder einer künstlerischen Gestaltung, oder gar die Wahrheit einer denkenden Besinnung oder eines kultischen Glaubens ist. Von alledem sieht die Wissensfrage weg und blickt in das Eine hinaus, was jede „Wahrheit“ überhaupt als Wahrheit auszeichnet.

Doch versteigen wir uns mit der Frage nach dem Wesen nicht in die Leere des Allgemeinen, die jedem Denken den Atem versagt? Bringt die Verstiegenheit solchen Fragens nicht das Bodenlose aller Philosophie an den Tag? Ein wurzelhaftes, dem Wirklichen zugekehrtes Denken muß doch zuerst und ohne Umschweife darauf dringen, die wirkliche Wahrheit, die uns heute Maß und Stand gibt, gegen die Verwirrung des Meinens und Rechnens aufzurichten. Was soll angesichts der wirklichen Not die von allem Wirklichen absehende („abstrakte“) Frage nach dem Wesen der Wahrheit? Ist die Wesensfrage nicht das Unwesentlichste und das Unverbindlichste, was überhaupt gefragt werden kann?

Mluvíme o bytostném určení pravdy. Otázka po bytostném určení pravdy se nestará o to, je-li to zrovna pravda praktické životní zkušenosti nebo hospodářského propočtu, technické úvahy nebo politické chytrosti, obzvláště pak vědeckého výzkumu nebo uměleckého výtvoru, či dokonce myslitelské úvahy nebo kultické víry. Toho všeho si otázka po bytostném určení nevěší a přihlíží k tomu jedinému, co vyznačuje každou „pravdu“ vůbec jako pravdu.

Nezacházíme však otázkou po bytostném určení k prázdňným obecninám, beroucím jakémukoli myšlení dech? Neukazuje takovéto přehnané tazání bezdnost vši filosofie? Rádně zakotvené, ke skutečnosti obrácené myšlení musí přece především a bez okolků nahléhat na to, aby se proti zmatku minějí a odhadování postavila skutečná pravda, která nám dnes poskytuje měřítko a stanovisko. Co zmůže tváří v tvář skutečné nouzi k ničemu skutečnému nepřihlížející („abstraktní“) otázka po bytostném určení pravdy? Není otázka bytostného určení tím bytostně nejneurčitějším a nejméně závazným, na co se vůbec můžeme ptát?

Nikdo se nevyškne zřetelně jistotě těchto pochyb. Nikdo se ncsmí lehce přenést přes jejich nalahavou vážnost. Kdo to však z těchto pochyb mluví? „Zdravý“ lidský rozum. Dovolává se požadavku hmatatelného

Niemand wird sich der einleuchtenden Sicherheit dieser Bedenken entziehen. Keiner darf den drängen- den Ernst dieser Bedenken leichtthin mißachten. Wer aber spricht aus diesen Bedenken? Der „gesunde“ Menschenverstand. Er pocht auf die Forderung des handgreiflichen Nutzens und eifert gegen das Wissen vom Wesen des Seienden, welches wesentliche Wissen seit langem „Philosophie“ heißt.

Der gemeine Menschenverstand hat seine eigene Notwendigkeit; er behauptet sein Recht mit der ihm allein zustehenden Waffe. Das ist die Berufung auf das „Selbstverständliche“ seiner Ansprüche und Bedenken. Die Philosophie jedoch kann den gemeinen Verstand nie widerlegen, weil er für ihre Sprache taub ist. Sie darf ihn nicht einmal widerlegen wollen, weil der gemeine Verstand blind ist für das, was sie vor den Wesensblick stellt.

Überdies halten wir uns selbst in der Verständlichkeit des gemeinen Verstandes, sofern wir uns in jenen vielförmigen „Wahrheiten“ der Lebenserfahrung und des Handelns, des Forschens, Gestaltens und Glaubens gesichert wähnen. Wir selbst betreiben die Auflehnung des „Selbstverständlichen“ gegen jeden Anspruch des Fragwürdigen.

Wenn daher schon nach der Wahrheit gefragt werden muß, dann verlangt man die Antwort auf die Frage, wo wir heute stehen. Man will wissen, wie es heute mit uns steht. Man ruft nach dem Ziel, das dem Menschen in seiner Geschichte und für diese gesetzt werden soll. Man will die wirkliche „Wahrheit“. Also doch Wahrheit!

Bei dem Ruf nach der wirklichen „Wahrheit“ wird man doch auch schon wissen, was Wahrheit überhaupt bedeutet. Oder weiß man dies nur „gefühlsmäßig“ und „im allgemeinen“? Allein ist dieses ungefähre „Wissen“ und die Gleichgültigkeit dagegen nicht elender als das bloße Nichtkennen des Wesens der Wahrheit?

užitku a horlí proti vědění o bytostném určení jsoucna; toto bytostně určené vědění se odedávna nazývá „filosofie“.

Prostý lidský rozum se ve své nouzi nutně k něčemu obrací; prosazuje své právo zbrani, které jediné může použít. Je to odvolání na „samozřejmost“ jeho nároků a pochyb. Filosofie však nemůže prostý rozum nikdy vyvrátit, protože je k její věci hluchý. Filosofie by jej ani neměla chtít vyvrátit, protože prostý rozum je slepý vůči tomu, co ona bytostně určitěmu pohledu předkládá.

Mimoto se sami udržujeme na úrovni chápavosti prostého rozumu, pokud se domníváme být zajištěni v oněch mnohotvárných „pravdách“ životní zkušenosti a jednání, bádání, tvorby a víry. Sami podporujeme odpor „samozřejmého“ proti všem nárokům sporného.

Musíme-li se už proto ptát na pravdu, žádá se odpověď na otázku, kde dnes stojíme. Chce se vědět, jak to dnes s námi stojí. Volá se po cíli, který má být člověku v jeho dějinách a pro ně vytyčen. Chce se skutečná „pravda“. Tedy přece pravda!

Volá-li se však po skutečné „pravdě“, bude se už přece také vědět, co pravda vůbec znamená. Anebo se to ví jen „citem“ a „všeobecně“? Není však toto přibližné „vědění“ a lhostejnost vůči němu ubožejší než pouhá neznalost bytostného určení pravdy?

I. DER GELÄUFIGE BEGRIFF DER WAHRHEIT

Was versteht man denn gewöhnlich unter „Wahrheit“? Dieses hohe und zugleich doch abgeschliffene und fast stumpfe Wort „Wahrheit“ meint dasjenige, was ein Wahres zu einem Wahren macht. Was ist ein Wahres? Wir sagen z. B.: „Es ist eine wahre Freude, an der Bewältigung dieser Aufgabe mitzuarbeiten“. Wir meinen: es ist eine reine, wirkliche Freude. Das Wahre ist das Wirkliche. Demgemäß sprechen wir vom wahren Gold im Unterschied zum falschen. Das falsche Gold ist nicht wirklich das, als was es erscheint. Es ist nur ein „Schein“ und deshalb unwirklich. Das Unwirkliche gilt als das Gegenteil des wirklichen. Aber Scheingold ist doch auch etwas Wirkliches. Demgemäß sagen wir deutlicher: das wirkliche Gold ist das echte Gold. „Wirklich“ ist aber doch beides, das echte Gold nicht minder als das umlaufende unechte. Das Wahre des echten Goldes kann also nicht schon durch seine Wirklichkeit bewahrt sein. Die Frage kehrt wieder: was heißt hier echt und wahr? Echtes Gold ist jenes Wirkliche, dessen Wirklichkeit in der Übereinstimmung steht mit dem, was wir mit Gold „eigentlich“ im voraus und stets meinen.

Umgekehrt sagen wir dort, wo wir falsches Gold vermuten: „Hier stimmt etwas nicht.“ Was dagegen so ist, „wie es sich gehört“, dazu bemerken wir: es stimmt. Die Sache stimmt.

Wahr nennen wir jedoch nicht nur eine wirkliche Freude, das echte Gold und alles Seiende solcher Art, sondern wahr oder falsch nennen wir auch und vor allem unsere Aussagen über das Seiende, das selbst nach seiner Art echt oder unecht, in seiner Wirklichkeit so oder anders sein kann. Eine Aussage ist wahr, wenn das, was sie meint und sagt, übereinstimmt mit der Sache, worüber sie aussagt. Auch hier sagen wir: es stimmt. Jetzt aber stimmt nicht die Sache, sondern der Satz.

I. OBVYKLÝ POJEM PRAVDY

Co se tedy obvykle rozumí „pravdou“? Toto znesené a přesto současně obroušené a téměř bezvýrazné slovo míní to, co činí pravé pravým. Co je pravé? Říkáme např.: „... pravá radost, spolupracoval na tomto úkolu“. Mínilo tím: je to čistá, skutečná radost. Pravé je skutečné. Tak mluvíme o pravém zlatě na rozdíl od falešného. Falešné zlato není skutečně tím, čím se zdá. Je to pouhé „zdání“, a proto něco neskutečného. Neskutečné platí za opak skutečného. Avšak zdánlivé zlato je přece také něčím skutečným. Proto říkáme srozumitelněji: skutečné zlato je ryzí zlato. „Skutečné“ je však přece obojí, ryzí zlato neméně než obíhající nepravé. Pravost ryzího zlata nemůže být tedy zaručena pouhou jeho skutečností. Otázka se vrací: co tu znamená ryzí a pravé? Ryzí zlato je něco skutečného, čeho skutečnost je v souladu s tím, co „vlastně“ předem a stále zlatem míníme. Tušíme-li zlato falešné, říkáme naopak: „Tady něco nesouhlasí“. Co je naproti tomu „jak se patří“, u toho poznamenejme: souhlasí. Věc souhlasí.

Pravou však nenazyváme pouze skutečnou radost, ryzí zlato a vůbec jsoucno tohoto druhu, nýbrž pravými nebo falešnými nazýváme také a především své výpovědi o jsoucnu, jež může být samo podle svého druhu pravé nebo nepravé a ve své skutečnosti takové nebo onaké. Výpověď je pravdivá, když to, co mluví a říká, ladí s věcí, o níž vyovídá. Také zde říkáme: souhlasí. Nyní však nesouhlasí věc, ale věta.

Pravé, ať už je to pravá věc anebo věta, je to, co souhlasí, tj. ladí. Pravost a pravda tu znamenají sladění, a to dvojným způsobem: jednou je to souladnost věci s tím, co se o ni předem míní, a podruhé soulad toho, co je ve výpovědi míněno, s věcí.

Tomuto podvojnému charakteru sladění dává vyniknout tradiční vymezení bytostného určení pravdy: veritas est adaequatio rei et intellectus. To může

Das Wahre, sei es eine wahre Sache oder ein wahrer Satz, ist das, was stimmt, das Stimmende. Wahrheit und Wahrheit bedeuten hier Stimmen, und zwar in der gedoppelten Weise: einmal die Einstimmigkeit einer Sache mit dem über sie Vorgemeinten und zum andern die Übereinstimmung des in der Aussage Gemeinten mit der Sache.

Diesen Doppelcharakter der Stimmens bringt die überlieferte Wesensumgrenzung der Wahrheit zum Vorschein: *veritas est adaequatio rei et intellectus*. Das kann bedeuten: Wahrheit ist die Angleichung der Sache an die Erkenntnis. Es kann aber auch sagen: Wahrheit ist die Angleichung der Erkenntnis an die Sache. Zwar pflegt man die angeführte Wesensumgrenzung meist nur in der Formel *veritas est adaequatio intellectus ad rem* vorzubringen. Doch ist die so begriffene Wahrheit, die Satz Wahrheit, nur möglich auf dem Grunde der Sachwahrheit, der *adaequatio rei ad intellectum*. Beide Wesensbegriffe der *veritas* meinen stets ein Sichrichten nach ... und denken somit die Wahrheit als Richtigkeit.

Gleichwohl ist der eine nicht die bloße Umkehrung des anderen. Vielmehr werden jedesmal *intellectus* und *res* verschieden gedacht. Um dies zu erkennen, müssen wir die für den gewöhnlichen Wahrheitsbegriff geläufige Formel auf ihren nächsten (mittelalterlichen) Ursprung zurückbringen. Die *veritas* als *adaequatio rei ad intellectum* meint nicht schon den späteren, erst auf dem Grunde der Subjektivität des Menschenwesens möglichen transzendentalen Gedanken Kants, daß „sich die Gegenstände nach unserer Erkenntnis richten“, sondern den christlich theologischen Glauben, daß die Sachen in dem, was sie sind und ob sie sind, nur sind, sofern sie als je erschaffene (*ens creatum*) der im *intellectus divinus*, d. h. in dem Geiste Gottes, vorgedachten *idea* entsprechen und somit *idee-gerecht* (richtig) und in diesem Sinne „wahr“ sind. Ein *ens creatum* ist auch

znamenat: *Pravda* je shoda věci s poznáním. Může to však také říkat: *Pravda* je shoda poznání s věcí. Uvedené vymezení bytostného určení se sice předkládá většinou pouze ve formuli *veritas est adaequatio intellectus ad rem*. Přesto však je takto pojatá pravda, větná pravda, možná pouze na základě pravdy věčné, tedy *adaequatio rei ad intellectum*. Oba pojmy bytostného určení *veritas* mám vždy, že se něco řídí, spravuje něčím jiným, a tak chápou pravdu jako *správnost*. Nicméně není žádný z těchto pojmů pouhým obrácením druhého. *Intellectus a res* jsou spíše chápány odlišně. Abychom to poznali, musíme onu formuli, pro obvyčejný pojem pravdy obvyklou, svěst zpět na její nejbližší (středověký) původ. *Veritas* jako *adaequatio rei ad intellectum* ještě nemí teprve na základě subjektivity lidské bytosti možnou transcendentální myšlenku Kantovu, že se „předměty řídí naším poznáním“, nýbrž křesťanskou teologickou víru, že věci v tom, co jsou i zda jsou, jsou jen když jako stvořené (*ens creatum*) odpovídají ideji (idea), myšlené předem v božím duchu (*intellectus divinus*); tím jsou pravdy ideji (jsou *správné*) a v tomto smyslu „pravdivé“. Jedním *ens creatum* je také *intellectus humanus*. Ten musí jakožto Bohem člověku propůjčená schopnost odpovídat své ideji. Rozum je však práv své ideji pouze tak, že uskutečňuje ve svých větech shodu myšleného s věcí, která sama zase musí být přiměřená ideji. Je-li všechno jsoucno „stvořeno“, je možnost pravdy lidského poznání založena na tom, že věc a věta jsou stejným způsobem právy ideji, a proto také na základě jednoty božského plánu stvoření navzájem k sobě seřízeny. *Pravda* jako *adaequatio rei (creandae) ad intellectum (divinum)* ručí za *veritas* jako *adaequatio intellectus (humani) ad rem (creatae)*. Bytostným určením *veritas* je vůbec *convenientia*, souhlasnost jsoucna v sobě jakožto stvořeném se Stvořitelem, „sladění“ na základě toho, co bylo stanoveno řádem

der intellectus humanus. Er muß als das von Gott dem Menschen verliehene Vermögen seiner idea genügen. Ideegerecht ist aber der Verstand nur dadurch, daß er in seinen Sätzen die Angleichung des Gedachten an die Sache vollzieht, die ihrerseits der idea gemäß sein muß. Die Möglichkeit der Wahrheit menschlicher Erkenntnis gründet, wenn alles Seiende ein „geschöpfliches“ ist, darin, daß Sache und Satz in gleicher Weise ideegerecht und deshalb aus der Einheit des göttlichen Schöpfungsplanes aufeinander zugerichtet sind. Die veritas als adaequatio rei (creandae) ad intellectum (divinum) gibt die Gewähr für die veritas als adaequatio intellectus (humani) ad rem (creatam). Veritas meint im Wesen überall die convenientia, das Übereinkommen des Seienden unter sich als eines geschaffenen mit dem Schöpfer, ein „Stimmen“ nach der Bestimmung der Schöpfungsordnung.

Aber diese Ordnung kann nun auch, abgelöst vom Schöpfungsgedanken, allgemein und unbestimmt als Weltordnung vorgestellt werden. An die Stelle der theologisch gedachten Schöpfungsordnung rückt die Planbarkeit aller Gegenstände durch die Weltvernunft, die sich selbst das Gesetz gibt und daher auch die unmittelbare Verständlichkeit ihres Vorgehens (das, was man für „logisch“ hält) beansprucht. Daß das Wesen der Satz Wahrheit in der Richtigkeit der Aussage besteht, bedarf keiner besonderen Begründung mehr. Auch dort, wo man sich mit einer merkwürdigen Vergeblichkeit abmüht zu erklären, wie die Richtigkeit zustande kommen soll, setzt man sie schon als das Wesen der Wahrheit voraus. Desgleichen bedeutet die Sachwahrheit immer die Einstimmigkeit des vorhandenen Dinges mit seinem „vernünftigen“ Wesensbegriff. Der Anschein entsteht, diese Bestimmung des Wesens der Wahrheit bleibe unabhängig von der Auslegung des Wesens des Sachers alles Seienden, die jeweils eine entsprechende Auslegung des Wesens des Menschen als

stvoření. Avšak tento řád se může také od myšlenky stvoření oddělit a být obecně a neurčitě představován jako řád světa. Na místo teologicky chápaného řádu stvoření nastoupí planovatelnost všech predmětů světovým rozumem, který si sám ukládá zákon, a proto si také činí nárok na bezprostřední srozumitelnost svého postupu (na to, co se pokládá za „logické“). Že bytostné určení větné pravdy spočívá ve správnosti výpovědi, pak už nepotřebuje žádné zvláštní zdůvodnění. I tam, kde se s pozoruhodnou marností podniká pokus vysvětlit, jak vůbec může k správnosti dojít, předpokládá se správnost jako bytostné určení pravdy předem. Právě tak věcná pravda znamená vždy souladnost dané věci s „rozumovým“ pojmem jejího bytostného určení. Vzniká dojem, že toto stanovení bytostného určení pravdy zůstává nezávislé na výkladu bytostného určení bytí všeho jsoucna, které vždy zahrnuje také odpovídající výklad bytostného určení člověka jako nositele a uskutečňovatele intellectus. Tak nabývá formule vyjadřující bytostné určení pravdy (veritas est adaequatio intellectus et rei) oně každému ihned zřejmé obecné platnosti. Pod nadvládou samozřejmosti – ve svých bytostně určených základech sotva povšimnuté – tohoto pojmu pravdy je za stejné samozřejmé považováno i to, že pravda má i svůj opak, že se naskytá nepravda. Nepravdivost věty (nesprávnost) je nesoulad výpovědi s věcí. Nepravdi bytostným určením. Pokaždé lze nepravdivost pojímat jako neslادění. A to vypadá z bytostného určení pravdy. Proto tam, kde je nutno uchopit ryzí bytostné určení pravdy, může být nepravda jako takový to opak pravdy postavena stranou.

Je však potom ještě vůbec zapotřebí nějakého zvláštního odhalování bytostného určení pravdy? Není ryzí bytostné určení pravdy dostatečně představeno už v obecné platném pojmu, nerušeném žádnou teorií

des Trägers und Vollziehers des intellectus einschließt. So gewinnt die Formel für das Wesen der Wahrheit (*veritas est adaequatio intellectus et rei*) ihre für jedermann sogleich einsichtige Gemeingültigkeit. Unter der Herrschaft der in ihren Wesensgründen kaum beachteten Selbstverständlichkeit dieses Wahrheitsbegriffes nimmt man auch als gleich selbstverständlich hin, daß die Wahrheit eben ein Gegenteil hat und daß es die Unwahrheit gibt. Die Unwahrheit des Satzes (Unrichtigkeit) ist das Nichtübereinstimmen der Aussage mit der Sache. Die Unwahrheit der Sache (Unechtheit) bedeutet das Nichtübereinstimmen des Seienden mit seinem Wesen. Jedesmal läßt sich die Unwahrheit als ein Nichtstimmen begreifen. Dieses fällt aus dem Wesen der Wahrheit heraus. Deshalb kann die Unwahrheit als solches Gegenteil der Wahrheit da, wo es die Erfassung des reinen Wesens der Wahrheit gilt, auf die Seite gestellt werden.

Doch bedarf es denn überhaupt noch einer besonderen Einhüllung des Wesens der Wahrheit? Ist das reine Wesen der Wahrheit nicht schon in dem von keiner Theorie verstörten und durch seine Selbstverständlichkeit geschützten, gemeingültigen Begriff hinreichend vorgestellt? Wenn wir überdies jene Zurückführung der Satz Wahrheit auf die Sachwahrheit für das nehmen, als was sie sich zunächst zeigt, als eine theologische Erklärung, und wenn wir vollends die philosophische Wesensumgrenzung gegen die Einmischung der Theologie rein erhalten und den Wahrheitsbegriff auf die Satz Wahrheit beschränken, dann treffen wir zugleich mit einer alten, wenngleich nicht mit der ältesten Überlieferung des Denkens zusammen, nach der die Wahrheit die Übereinstimmung (*homoiōsis*) einer Aussage (*logos*) mit einer Sache (*pragma*) ist. Was bleibt an einer Aussage hier noch Fragwürdiges, gesetzt, daß wir wissen, was Übereinstimmung einer Aussage mit der Sache bedeutet? Wissen wir das?

a chráněném svou samozřejmostí? Jestliže nadto budeme ono zpětné svedení větné pravdy na pravdu věcnou považovat za to, čím se nejprve ukazuje být, totiž za výklad teologický, a jestliže uchráníme filosofické vymezení bytostného určení před jakýmkoli vměšováním teologie a pojem pravdy omezíme na pravdu větnou, setkáme se tak zároveň se starým, byť nikoli nejstarším myšlenkovým podáním, podle něhož je pravda soulad (*homoiōsis*) výpovědi (*logos*) s věcí (*pragma*). Co tu na výpovědi zůstává ještě sporné – za předpokladu, že víme, co soulad výpovědi s věcí znamená? Víme to?

2. DIE INNERE MÖGLICHKEIT DER ÜBEREINSTIMMUNG

Von Übereinstimmen sprechen wir in verschiedener Bedeutung. Wir sagen z. B. angesichts zweier auf dem Tisch vorhandener Fünfmarkstücke: sie stimmen miteinander überein. Beide kommen überein in dem Einen ihres Aussehens. Deshalb haben sie dieses gemeinsam und daher sind sie in dieser Hinsicht gleich. Ferner sprechen wir von Übereinstimmen, wenn wir z. B. über eines der vorhandenen Fünfmarkstücke aussagen: dieses Geldstück ist rund. Hier stimmt die Aussage überein mit dem Ding. Jetzt besteht die Beziehung nicht zwischen Ding und Ding, sondern zwischen einer Aussage und einem Ding. Worin sollen aber das Ding und die Aussage übereinkommen, wo doch die Bezogenen offensichtlich in ihrem Aussehen verschieden sind? Das Geldstück ist aus Metall. Die Aussage ist überhaupt nicht stofflich. Das Geldstück ist rund. Die Aussage hat überhaupt nicht die Art eines Räumlichen. Mit dem Geldstück kann man etwas kaufen. Die Aussage darüber ist niemals ein Zahlungsmittel. Aber trotz aller Ungleichheit beider stimmt die genannte Aussage als wahre überein mit dem Geldstück. Und dieses Stimmen soll nach dem geläufigen Begriff der Wahrheit eine Angleichung sein. Wie kann das völlig Ungleiche, die Aussage, an das Geldstück sich angleichen? Sie müßte ja zum Geldstück werden und dergestalt ganz und gar sich selbst aufgeben. Das gelingt der Aussage nie. In dem Augenblick, da solches gelänge, könnte auch nicht mehr eine Aussage als Aussage mit dem Ding übereinstimmen. In der Angleichung muß die Aussage bleiben, ja sogar erst werden, was sie ist. Worin besteht ihr von jeglichem Ding durchaus verschiedenes Wesen? Wie vermag die Aussage gerade durch ein Beharren auf ihrem Wesen einem Anderen, dem Ding, sich anzugleichen?

Angleichung kann hier nicht ein dinghaftes Gleich-

2. VNITŘNÍ MOŽNOST SOULADU

Soulad má různé významy. Leží-li např. na stole dvě pětimarky, říkáme: vzájemně souhlasí. V jednom se shodují, ve vzhledu. Proto je oběma společný a tudíž jsou po této stránce stejné. Dale inluvime o souladu, když např. o jedné z těchto pětimarek řekneme: tato mince je kulatá. Zde souhlasí výpověď s věcí. Teď nejde o vztah mezi věcí a věcí, ale mezi výpovědí a věcí. V čem se však mají věc a výpověď shodovat, když je přece obojí zřejmě co do vzhledu různé? Mince je z kovu. Výpověď není vůbec z nějaké látky. Mince je kulatá. Výpověď nemá vůbec prostorovou povahu. Za minci můžeme něco koupit. Výpověď o minci není žádným platidlem. Ale navzdory vši jejich nestejnosti přece zmíněná výpověď jako pravdivá s minci ladí. A toto sladění má být podle běžného pojetí pravdy shoda. Jak se to zcela nestejně, totiž výpověď, může s mincí shodovat? Vždyť by se musela stát mincí a zcela se tak zřítí sebe sama. To se výpovědi nikdy nepodaří. V okamžiku, kdy by se jí to podařilo, nemohla by právě jako výpověď s věcí ladit. Ve shodě musí výpověď zůstat, čím je, ba dokonce se tím teprve stát. V čem spočívá její bytostné určení naprosto odlišné od každé věci? Jak se může výpověď právě tím, že trvá na svém bytostném určení, shodovat s něčím jiným, totiž s věcí?

Shoda tu nemůže znamenat věcnou rovnost mezi různorodými věcmi. Bytostné určení shody vyplývá spíše z povahy vztahu, uplatňujícího se mezi výpovědí a věcí. Pokud zůstává tento „vztah“ v neurčitosti a není ve svém bytostném určení nijak založen, probíhá celý spor o možnost či nemožnost, o druh a stupeň shody v prázdnu. Výpověď o minci „se“ však sama na tuto věc vztahuje, a to tak, že ji představuje a o takto představeném vypovídá, jak to s ním pokaždé v tom rozhodujícím ohledu stojí. Představující výpověď se vyslovuje o představené věci tak, jak věc jako taková

werden zwischen ungleichartigen Dingen bedeuten. Das Wesen der Angleichung bestimmt sich vielmehr aus der Art jener Beziehung, die zwischen der Aussage und dem Ding obwaltet. Solange diese „Beziehung“ unbestimmt und in ihrem Wesen ungegründet bleibt, verläuft aller Streit über die Möglichkeit und Unmöglichkeit, über die Art und den Grad der Angleichung im Leeren. Die Aussage über das Geldstück bezieht „sich“ aber auf dieses Ding, indem sie es vorstellt und vom Vor-gestellten sagt, wie es mit ihm nach der je leitenden Hinsicht bestellt sei. Die vorstellende Aussage sagt ihr Gesagtes so vom vorgestellten Ding, wie es als dieses ist. Das „so-wie“ betrifft das Vorstellen und sein Vor-gestelltes. Vor-stellen bedeutet hier, unter Ausschaltung aller „psychologischen“ und „bewußtseinstheoretischen“ Vermeinungen, das Entgegenstehenlassen des Dinges als Gegenstand. Das Entgegenstehende muß als das so Gestellte ein offenes Entgegen durchmessen und dabei doch in sich als das Ding stehenbleiben und als ein Ständiges sich zeigen. Dieses Erscheinen des Dinges im Durchmessen eines Entgegen vollzieht sich innerhalb eines Offenen, dessen Offenheit vom Vorstellen nicht erst geschaffen, sondern je nur als ein Bezugsbereich bezogen und übernommen wird. Die Beziehung des vorstellenden Aussagens auf das Ding ist der Vollzug jenes Verhältnisses, das sich ursprünglich und jeweils als ein Verhalten zum Schwingen bringt. Alles Verhalten aber hat seine Auszeichnung darin, daß es, im Offenen stehend, je an ein Offenbares als ein solches sich hält. Das so und im strengen Sinne allein Offenbare wird frühzeitig im abendländischen Denken als „das, Anwesende“ erfahren und seit langem „das Seiende“ genannt.

Das Verhalten ist offenständig zum Seienden. Jeder offenständige Bezug ist Verhalten. Je nach der Art des Seienden und der Weise des Verhaltens ist die Offen-

je. Toto „tak-jak“ se týká před-stavování a toho, co je jim před-stavováno. Před-stavovat tu znamená – s vyloučením všech „psychologických“ a „noetických“ předsudků – nechat vyvstat věc nám vsříc jako předmět. To, co nám vyvstalo vsříc, musí jako takto nastavené procházet otevřenou vsřícností a přece zároveň zůstat stát v sobě jako věc a ukázat se jako něco stálého. Objevení věci při průchodu vsřícností se uskutečňuje v otevřeném poli, jehož otevřenost se nevytváří teprve oním před-stavováním, nýbrž se přijímá a přejímá vždy jen jako dosah určité návaznosti. Vztažení představujícího vypovídání k věci je výkon takového vztahu, který se původně vždy rozbihá jako vztahování. Každé vztahování se však vyznačuje tím, že stojí v otevřeném poli přitáhne se vždy k něčemu zjevnému jako takovému. Ono takto a přísně vzato vlastně jediné zjevné bylo v západním myšlení záhy bráno jako „přítomné“ a dávno již nazváno „jsoucnem“.

Vztahování má otevřený postoj k jsoucnu. Každý otevřený návazný postoj je vztahování. Podle druhu jsoucna a způsobu vztahování liší se i otevřený postoj člověka. Každé zhotovování a konání, každé jednání a odhadování stojí a trvá v otevřeném poli oblasti, v níž se může jsoucno jako to, co je, a jak je, každé zvlášť vystavit a stát vyslovitelným. K tomu dochází jen tehdy, když se jsoucno vystaví samo při představitelím vypovídání, takže se toto vypovídání podřizuje příkazu vyslovit jsoucno tak – jak je. Řídí-li se vypovídání tímto příkazem, spravuje se jsoucnem. Takto upravená řeč je správná (pravdivá). Co je takto vyřčeno, je správné (pravdivé).

Výpověď vděčí za svoji správnost otevřenému postoji vztahování; jenom prostřednictvím tohoto postoje se vůbec může zjevné stát směřnicí pro představující shodu. Otevřené vztahování si samo musí toto měřítko nechat přikázat. To znamená: musí převzít pře-

ständigkeit des Menschen verschieden. Jedes Werken und Verrichten, alles Handeln und Berechnen hält sich und steht im Offenen eines Bezirks, innerhalb dessen das Seiende als das, was es ist und wie es ist, sich eigens stellen und sagbar werden kann. Dazu kommt es nur, wenn das Seiende selbst vorstellig wird beim vorstellenden Aussagen, so daß dieses sich einer Weisung unterstellt, das Seiende so – wie es ist, zu sagen. Indem das Aussagen solcher Weisung folgt, richtet es sich nach dem Seienden. Das dergestalt sich anweisende Sagen ist richtig (wahr). Das so Gesagte ist das Richtige (Wahre).

Die Aussage hat ihre Richtigkeit zu Lehen von der Offenständigkeit des Verhaltens; denn nur durch diese kann überhaupt Offenbares zum Richtmaß werden für die vor-stellende Angleichung. Das offenständige Verhalten selbst muß dieses Maß sich anweisen lassen. Das bedeutet: es muß eine Vorgabe des Richtmaßes für alles Vorstellen übernehmen. Dies gehört zur Offenständigkeit des Verhaltens. Wenn aber nur durch diese Offenständigkeit des Verhaltens die Richtigkeit (Wahrheit) der Aussage möglich wird, dann muß das, was die Richtigkeit erst ermöglicht, mit ursprünglicherem Recht als das Wesen der Wahrheit gelten.

Damit fällt die herkömmliche und ausschließliche Zuweisung der Wahrheit an die Aussage als ihren einzigen Wesensort dahin. Wahrheit ist nicht ursprünglich im Satz beheimatet. Zugleich aber erhebt sich die Frage nach dem Grunde der inneren Möglichkeit des offenständigen und ein Richtmaß vorgebenen Verhaltens, welche Möglichkeit allein der Satz richtigkeit das Ansehen leiht, überhaupt das Wesen der Wahrheit zu erfüllen.

dem danou směrnici každého představování. To patří k otevřenému postoji vztahování. Jestliže však je až prostřednictvím otevřeného postoje vztahování umožněna správnost (pravdivost) výpovědi, pak musí to, co teprve správnost umožňuje, platit původnějším právem za bytostně určení pravdy.

řím odpadá tradované přičtení pravdy výpovědi jako jejímu jedinému bytostně určenému místu. Pravda nesdílí původně ve větě. Zároveň ale vyvstává otázka po základu vnitřní možnosti otevřeného a směrnici předem dávajícího vztahování, možnosti, která jediná propůjčuje větě správnosti titul, že vůbec splňuje bytostně určení pravdy.